

en der Sacramenten." Deze zeggwijze is natuurlijk opzettelijk gekozen, omdat het spreken van een stichtelijk woord officieel in de vrijheid van De V. gelaten werd. En deze redactie is de wettige; zó is het voorgedragen door De J. D. v. d. Velden, wiens heldere stem allen bereikte, en zó is het daarna officieel vastgesteld. Bovendien heeft De V. zelf nadrukkelijk den vriendelijken vorm, waarin de praeses, De Landwehr, hem toesprak, gecombineerd. Voorts wil ik opmerken, dat De Vonckenberg is tegenwoordig geweest bij de voorlesing van zijn bezwaarschrift en bij die van het rapport der deputaten ad art. 49 K. O., dat hij over beide het woord heeft gevoerd en dat nadrukkelijk zijn recht erkend werd, om volledig gehoord te worden in alles, wat met zijn kwestie samenhangt en daarover licht kan verspreiden. Ik zou meer kunnen zeggen, maar ik ben tevreden, als dit korte bericht den indruk heeft weggenomen, als zou De V. ter Synode met een stortvloed van barsche woorden ontvangen zijn. En wie vermoeden mocht, dat de Synode op hetzelfde oogpunt waarop ze haar beslissing uitstelde, reeds eenigermate op die beslissing haar houding tegenover De V. is vooruitgelopen; vergist zich. Er is nog niets heelst, noch pro, noch contra.

Het zou den onbekenden inzender van het eerste bericht eeren, indien hij zijn wijze van voorstelling openlijk herriep.

Zulke dingen mogen onder ons niet voorkomen. „Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was" (Filipp. 2:4).

Geen sympathie voor Ezechiël.

Hoever sympathieën soms kunnen gaan, hoe zij zelfs aan reeds lang overleden personen gegeven en onthouden worden, leert een meditatie uit de „Hervorming", welke zóo begint:

Laat het waar zijn, dat het boek van Ezechiël niet dadelijk tot ons spreekt, dat hij zelf ons niet sympathiek is, immers al te priesterlijk en al te vormelijk, maar laat ons ook erkennen, dat met dit al deze man dingen heeft te zeggen, ook voor onzen tijd van 't hoogste belang.

Schrijver is de heer Toxopeus uit Breda.

Waar staat dat?

Op een onlangs gehouden conferentie beweerde Prof. de Zwaan uit Groningen van den opgestanen Heiland:

„De Heer had een pneumatisch lichaam, dat zich concentreeren kon tot een gewoon lichaam en zich dan weer dematerialiseeren."

Ter voorlichting van eenvoudigen diene: pneumatisch wil zeggen: geestelijk; concentreeren: zich om een middelpunt samentrekken; dematerialiseeren: ontstoffelijken.

Wij zijn nieuwsgierig naar de schriftuurlijke gronden voor zulk een bewering.

Of was het „Standaard"-verslag op dit punt mischien niet juist?

In de lijn van Calvijn.

Mocht het verslag juist zijn, dan moeten wij als Gereformeerden tegen zulk een voorstelling ernstig bezwaar maken.

Zij ligt niet in de lijn van Calvijn, noch in de lijn van de Schrift.

Wij wenschen als warme voorstanders van een doorgaande reformatie niet tot Calvijn terug te keeren, maar wel in de lijn van Calvijn ons te blijven bewegen.

Ook met de reformatie van onze liturgie.

Op de Groninger predikanten-conferentie heeft De J. Douma van Bierum een referaat gehouden over: Calvijn's opvatting van den publieken eeredienst en de betekenis daarvan voor onze dagen.

Dat wij hierop niet eer de aandacht vestigen, heeft zijn oorzaak hierin, dat wij reeds pogingen aanwendden om een artikelenreeks over dit zelfde onderwerp voor ons blad te doen schrijven.

Prof. H. H. Kuyper koopt in „De Heraut" aan genoemd referaat de volgende beschouwing vast:

Wanneer ook wij als Calvijn den namiddagsdienst houden als Catechismusdienst, dan zouden we ruimte kunnen krijgen om onzen Zondagmorgen dienst, in de lijn van Calvijn, b.v. als volgt in te richten:

1e gedeelte: votum, zegen, psalmgezing, lezing der wet, belijdenis van zonden, door de gemeente staande aangehoord, absolutie;

2e gedeelte: vrij gebed om zegen over de prediking, lezing van het Schriftgedeelte, mededeeling van den tekst, prediking;

3e gedeelte: gebed voor allen nood der Christenheid, eindigende met het Onze Vader, psalmgezing en zegen uit Num. 6.

Voorzeker zou daarmee voor onzen eeredienst veel zijn gewonnen.

Het verschil tusschen Gereformeerde en Ethische prediking.

Inzonderheid moeten we met onze prediking blijven in de lijn van Calvijn.

Zijn preekmethode zou in onze dagen stellig in meer dan één opzicht geen aanbeveling verdienen. Maar de inhoud van zijn preeken en zijn preekbeschouwing zijn in wezen ook die welke wij thans noodig hebben.

Dat voelen we direkt, wanneer wij de prediking der Ethischen ernaast stellen.

In „Oude Paden" beantwoordt De Knap een vraag, welke daarop betrekking heeft.

De heer G. J. te D. vraagt ons naar het verschil tusschen de Ethische en de Gereformeerde prediking. Iemand had hem gezegd, dat de eerstgenoemde prediking in de groote steden veel meer dan de laatstgenoemde het volk trok. Wij betwijfelen, of dit juist is. Zoover als onze inlichtingen gaan, zijn het integendeel de kerken, waar de Gereformeerde opvatting van het Evangelie verkondigd wordt, die de groote massa trekken, terwijl de Ethischen veelal de uitzonderingen nu daar gelaten, voor minder bezette kerken optreden. Van veel betekenis is dit echter niet, daar de waarheid niet door het cijfer der kerkgangers bepaald wordt, maar door Gods Woord, dat voor ons de volle en alleszins betrouwbare waarheid is.

Konden wij nu maar zeggen, waar precies het verschil tusschen de Ethische en de Gereformeerde prediking ligt! Maar dit is niet te doen. Er zijn vele soorten van Ethischen. Er zijn er, die dicht bij de Gereformeerden staan, en althans de hoofdwaarheden van onze Geloofsbelijdenis van harte beamen. Maar er zijn er ook, die veel meer naar Links opgeschoven zijn, vrij staan tegenover den Bijbel, waaraan zij alléén in geestelijke en zedelijke zaken, maar niet in andere dingen (zoals b.v. het Scheppingsverhaal), gezag toekennen, en in dat opzicht de menschelijke rede dus stellen boven Gods Woord.

In den regel zegt men, dat de Gereformeerden meer den nadruk op de leer en de Ethischen meer op het leven leggen. Maar wij kennen genoeg Gereformeerden, die wel wezenlijk den eisch van een heilig leven prediken, en daarom ook steeds de wetsprediking in hooge eere houden naast de prediking der genade. Persoonlijk zijn wij van oordeel, dat de Ethischen over 't geheel genomen in hun prediking de tegenstelling van zonde en genade niet zoo sterk doen uitkomen als de Gereformeerden. De meesten hunner spreken voorts meer over de liefde dan over de gerechtigheid Gods. Nauw hiermede hangt samen veler beschouwing van de verzoening. In tal van geschriften wordt de verzoening door volaening aan de gerechtigheid Gods losgelaten of verzwakt. Hieraan zal het toe te schrijven zijn, dat onze correspondent juist in de lijdensdagen zoo weinig bevrediging in de Ethische prediking vindt, en dat hij het gevoel heeft iets te missen, méér dan dat hij aanmerking zou kunnen maken op wat gesproken wordt. Wij ontvangen bij de leetuur van Ethische geschriften soms denzelfden indruk. En als wij dan den ouden Heidelbergse opstaan, vinden wij er wel veel in van hetgeen wij lezen, maar bovendien wat wij pijnlijk missen: de boodschap, dat aan Gods recht voldaan is voor een mensch, die zich verloren noemt en kan noemen.

Toga en mode.

En om nu nog even in de kerk te blijven.

Er zijn er, die meenen, dat de toga de mode van den kansel kan weren.

Maar de geschiedenis wijst uit, dat het toga-dragen zelf nu eens uit de mode raakt, dan weer in de mode komt.

Aldus De Laman in het „Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijssel".

'Is van algemeene bekendheid geworden, dat de dienaren des Woords bij de Gereformeerde Kerk van Utrecht alle vijf en alle vijf tegelijk in toga zullen optreden. In September zal het gebeuren. Voor een toga moet men een buikje hebben. Zoo'n kleedingstuk draapt niet om een bezemsteel. Er zijn er onder bovenbedoelde dienaren, wie een toga goed zal staan. En verder leven wij in een vrij land. De preek blijft toch de hoofdzaak, hoewel ook een ordinaire preek, maar met een toga bekleed, het bij sommigen nog wel doet. Vornen en manieren kunnen menigten van zonden bedekken.

Ik laat hier volgen een stukje van Dr A. W. Bronsveld, ook een Utrechtsche dominee. In „Voor vijftig jaren, persoonlijke herinneringen aan Utrecht", schrijft hij deze aardige dingen:

„Indien mijn geheugen mij niet bedriegt, werden in de jaren, waarvan wij hier spreken (1856—62), de predikanten in de weekdagen gezien met iets, dat herinnerde aan een ambtsgewaad. De driekante hoed (het „steekje") was door hen afgelegd. Wie het te Utrecht het eerst gedragen heeft? Niemand minder dan de vrome, strenge Jodocus van Lodensteijn. Hij was gesproken uit een regentenfamilie, en ofschoon hij bijna als een monnik leefde — hij was gaarne gekleed naar de laatste mode. En zij bracht toen (ongeveer 1665) mode, dat men, naar Franschen trant, een steek droeg. Lodensteijn's vrienden ergerden er zich aan, maar dat baatte hun niet. Opmerkelijk is, dat de driekante hoed, thans een bewijs van buitengewoon groote rechtzinnigheid, toen voor een teeken werd gehouden van wereldschgezindheid.

Zoals wij zeiden: Voor vijftig jaar werd dit kenmerkend hoofddeksel in de weekdagen niet meer gezien. Velen hebben dat betrouwd. Men meende, dat de eerbied, den predikanten bewezen, sinds dien tijd is afgenomen. Daaraan herinnert nog het zeggen, wanneer het in een gezelschap plotseling doodstil wordt: „Daar gaat een dominee voorbij".

Wel herinner ik mij, dat de predikanten te Utrecht, als zij een preekbeurt te vervullen hadden, den driekanten hoed droegen. Nog levendig kan ik mij De Beets voorstellen, alzoo toegerust kerkwaarts gaande. Zonder witte das werd toen nooit een predikant gezien. En men denke daarbij niet aan onze strikjes en colletjes, of hoe zij hoeden mogen, maar aan een stevige, breede, met een flinken knoop onder de kin of in den nek bevestigde das, waarop het hoofd kon rusten. Men sprak dan ook van een „gestukadoorden" hals. De

kleur van het gewaad der predikanten was altijd zwart.

Meer dan één predikant heb ik op den kansel gezien met het kleine befje, dat hing over het hoog dichtgeknoopte vest. Het volledig oude costume, bestaande in korte broek met knitgespen; lage schoenen met zilveren gesp; wijnen mantel golvend over den rug; praekrok met eigenaardigen snit, — dat costume, waarin predikanten voorheen zoo dikwerf werden afgebeeld, herinner ik mij niet hier gezien te hebben. Wel zag ik het elders; en het kan zijn, dat de oudste leeraars het nog droegen, maar ik heb daarvan geen herinnering bewaard.

De toga is hier gebracht door De J. B. Adriani. Hij was gewoon, er in zijn vorige gemeente zich van te bedienen, en verlangde dat achtbaar gewaad ook hier te dragen. De Beets heeft hem bevestigd, en verscheen bij die gelegenheid ook voor 't eerst in toga. Door de predikanten, die daarna hier optraden, werd zij ook gedragen, maar de H.H. Van Hoogstraten, Bösken en Van den Ham legden wel den steek af, en gingen kerkwaarts met een cylinderhoed, doch de toga hebben zij niet aangetrokken.

Over 't algemeen hadden de predikanten iets deffigs over zich, waaraan men hen dadelijk herkende. Met de meeste leeraars is dat nog wel het geval; maar onze voorgangers van vóór vijftig jaar zouden vele vrijheden, die wij thans ons veroorloven, als wetteloos hebben afgekeurd. Ook vreesden zij de „orgemissen". Hoe ver men in het ontzien daarvan gaan moet, is nog altijd een moeilijke vraag. Laat ons niet aan uitwendige dingen een te groot gewicht hechten, maar bidden, dat onze voorgangers ten allen tijde bekleed mogen zijn met ootmoedigheid en blijmoedigheid, met ernst en liefde, en laat hun voeten zijn als de voeten dergenen, die ons het goede boodschappen en den vrede verkondigen."

HEPP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Geachte Redactie,

U doet mij de eer aan naar aanleiding van de jongste artikelenreeks van Prof. Honig in het „Geref. Theol. Tijdschrift" mijn dissertatie ook in uw blad ter sprake te brengen. Mag ik over wat u schrijft een dubbele opmerking maken?

U verwijt mij gebrek aan „eerbied voor het feit" en zegt, „dat ik Calvijn een opvatting van het getuigenis des Heiligen Geestes (heb) opgedrongen, die, moest ze juist zijn, de groote betekenis van dit getuigenis ondergraafde". Argumentatie laat u achterwege, omdat u het daarvoor in uw blad de plaats niet acht. Dit laatste ben ik volkomen met u eens. Maar zou het dan ook niet beter geweest zijn uw oordeel in uw blad achterwege te laten? Wetenschappelijke waarde heeft het zoo toch niet. Het zou alleen — met het minst ook door stelligen toon, waarop u spreekt — bij sommige lezers van uw blad den indruk kunnen wekken, dat de kwestie reeds uitgemaakt is. En zóo ver is het nog niet!

Verder schijnt u te meenen, dat ik „essentieel verschil" zie tusschen Calvijn en den H. Catechismus. In mijn proefschrift staat anders duidelijk te lezen, „dat het verschil tusschen Calvijn's definitie en die der Deutsche hervormers meer van formeelen dan van materieelen aard is" (blz. 200). Het komt, kort gezegd, hierop neer. Bij Calvijn zijn kennis en vertrouwen in het begrip cognitio tot een organische éénheid verbonden. Het vertrouwen is, om zoo te zeggen, het hart, de ziel der kennis. Aan het vertrouwen ontleent de kennis haar zekerheid, het is de oorzaak der toestemming. In den Catechismus daarentegen staan kennis en vertrouwen naast elkaar. Of de kennis daarbij affectief gedacht wordt of niet, doet minder ter zake. Evenmin of kennis en vertrouwen meer of minder nauw verbonden worden gedacht. In elk geval komt niet duidelijk uit, dat het vertrouwen zelf het affectieve element der kennis is, waarvan zij haar zekerheid ontleent. Dat nu de latere geref. theologie in dit opzicht meer bij de Melancthoniansche definitie van den H. Catechismus dan bij die van Calvijn aansluiting heeft gezocht, wordt door de citaten van Prof. Honig overvloedig bewezen. Telkens wordt daarin het geloof in zijn verschillende elementen ontleed, zonder dat de innerlijke samenhang der elementen duidelijk wordt. Kennis en vertrouwen gaan wel „hand aan hand", maar het vertrouwen is niet „de ziel" der kennis. Dit verschil heeft ernstige gevolgen. Want daardoor wordt Calvijn's testimonium-begrip niet meer verstaan en gaat men ten aanzien van Schrift, zoowel als heilszekerheid rationalistische wegen bewandelen. Ik heb hiervoor bewijspunten in mijn dissertatie aangevoerd.

De „eerbied voor het feit", die óók in mijn hart geschreven staat, doet mij intusschen met groote belangstelling uitzien naar een studie, waarin uit Calvijn en de gereformeerde theologie zelf de onjuistheid mijner opvattingen wordt aangetoond.

Terwijl ik u dankzeg voor de verleende plaatsruimte, verblijf ik met alle achting,

Uw dw.,

S. P. DEE.

Dwingelo, 7 Juni 1921.

De taak van een Persschouwer is een andere dan die van een Persstukkenknipper. De eerste tipt niet alleen actuele onderwerpen aan met één of twee zinsneden er onder, maar geeft ook enkele aantekeningen, welke hij gaarne ter bezinning den lezers aanbiedt. Aan de artikelen van prof. Honig over het proefschrift van den geachten inzender kan zeker actualiteit niet worden ontzegd. De Persschouwer sloot zich bij de kritiek van prof. Honig aan en wilde die zelfs nog wat versterkt zien. Ik sprak uit, waarin m.i. de fout school. En verre van den indruk te willen wekken, dat hiernee de kwestie uitgemaakt is, beloofde ik juist dit uitvoerig te zullen demonstreeren. Toch achtte ik het noodig, dat, waar er tegenwoordig zóoveel over